

Zdeněk Omelka

Doklady přítomnosti cizích armád na Mikulovsku během napoleonských válek

Úvod

Napoleonské války z počátku 19. století jsou na Moravě obecně spojovány s bitvou u Slavkova (1805) a s bitvou u Znojma (1809). Těmto významným událostem předcházely masivní přesuny desetitisícových armád a s nimi spojené komplikace, například zabavování majetku místním obyvatelům, docházelo také k menším válečným střetům. Po skončení bojů vojska opět procházela Moravou a vojáci přebývali ve zbudovaných táborech nebo se o jejich ubytování musely postarat zdejší vesnice a města. Nejen tedy velké bitvy, ale i všechny tyto okolnosti související s válečným střetnutím znepřátelených stran se vepsaly do historie regionů, Mikulovsko nevyjímaje.

Kromě písemných pramenů, hromadných hrobů či například upomínkových křížů vztýčených poblíž bojišť lze stopy po napoleonských válkách sledovat také prostřednictvím jednotlivých drobných detektorových nálezů. Tento příspěvek se věnuje charakteristickému druhu artefaktu – knoflíkům z francouzských uniforem, které byly nalezeny při detektorových prospekcích v širším regionu Mikulovska. Soubor knoflíků je doplněn navíc o stejným způsobem objevenou ruskou minci z poloviny 18. století. V roce 2022 se knoflíky a mince staly součástí sbírky Regionálního muzea v Mikulově, a naskytla se tak možnost tyto nálezy konečně uveřejnit a pokusit se zasadit je do regionu a jeho historického kontextu.¹ Následně provedené měření prvkového složení kovů² jednotlivých knoflíků navíc umožnilo získat informace ohledně technologických postupů jejich výroby.

Budíž tento příspěvek, který je jednou z prvních vlaštovek dokladujících význam zpracování a publikování novověkých artefaktů tohoto typu z detektorových sběrů na jihu Moravy, inspirací pro další podobné počiny.

Historický a regionální kontext

První kontakt s cizími armádami zažilo Mikulovsko již v roce 1798, kdy přímo přes Mikulov prošla ruská armáda v počtu 20 tisíc vojáků, pochoduujících do Itálie. Podruhé, za napoleonských válek, se ve zdejším kraji objevila ruská a francouzská vojska v listopadu 1805. Napoleonova armáda, sledující nepřátelské ruské a rakouské spojence směřující na Brno a Olomouc, dorazila ke Znojmu 17. listopadu. Tady se od hlavního směru postupující armády odklonil francouzský maršál Soult, který pokračoval vpravo, k Mikulovu.³ O dva dny později 19. listopadu 1805 dorazili první francouzští vojáci do města. Zde i v okolních obcích shromažďovali zásoby pro své pochoduující jednotky.⁴

¹ Tyto drobné předměty, shromážděné za posledních více jak deset let, nenacházely až doposud cestu do muzea či archeologické instituce, a to pro obecně zažitý názor takzvaných detektorářů, že tyto jednotlivé novověké nálezy nemají pro odbornou veřejnost větší význam.

² Za provedení měření prvkového složení pomocí XRF přenosného zařízení Niton XI3t tímto děkuji Matěji Kmoškovi z Archeologického ústavu AV ČR Brno.

³ SVOBODA, Miroslav a kol.: Mikulov, Praha 2013, s. 157; KOVAŘÍK, Jiří: Slavkov 1805. Napoleonův největší triumf, Třebíč 2013, s. 358.

⁴ SVOBODA, Miroslav: Drnholec za válek v 17.–19. století, in: Drnholec (ed. Emil Kordiovský), Brno 2011, s. 155; SVOBODA a kol., Mikulov, c. d., s. 158.

Když pak v rozlehlé kopcovité krajině v okolí Slavkova u Brna 2. prosince 1805 svedla bitvu francouzská armáda pod vedením císaře Napoleona Bonaparte a takzvaná třetí koalice, tedy ruské vojsko s carem Alexandrem I. a oddíly Rakouského císařství císaře Františka I., bylo o raněné vojáky postaráno v Mikulově. V přízemí mikulovského zámku byl zřízen lazaret pro ruské a rakouské vojáky, v piaristické koleji pro francouzské. Jednání o míru probíhala také v Mikulově, přerušila je však epidemie tyfu, jež mezi zraněnými a vyčerpanými Francouzi vypukla. Zemřelo zde okolo 150 francouzských vojáků, kteří byli pohřbeni u cesty do Drasenhofenu, a v místě společného hrobu byl umístěn kříž.⁵ Ten původní, s dřevěným korpusem Krista, podlehl času a jeho kovový podstavec je uložen v mikulovském muzeu; v současné době místo posledního odpočinku vojáků označuje nový kříž.

Po bitvě u Slavkova pobývali francouzští vojáci ještě několik týdnů na Moravě – z Mikulova odešli poslední 3. ledna 1806 a z Drnholce 12. ledna 1806.⁶

Další velká bitva na jihu Moravy, tentokrát u Znojma, byla svedena 10. a 11. července 1809 mezi francouzskou armádou císaře Napoleona a rakouskou armádou. Předcházela jí vítězná Napoleonova bitva 5.–6. července 1809 u Wagramu, východně od Vídně. Po bitvě pochodovala směrem na Znojmo hlavní část rakouské armády, která byla sice poražena, ne však zničena. Ustupovala do Čech, stíhaná Francouzi. K odlákání jejich pozornosti se přesouval směrem k Mikulovu po brněnské silnici sbor polního podmaršála Rosenberga, jež pronásledovala jízda francouzského maršála Davouta, doplněná o dva prapory 13. lehkého pěšího pluku. K menším bitvám došlo u přechodu přes Dyji u Dolních Dunajovic a Mušova, další střet se odehrál v blízkosti Drnholce. Tyto boje zapříčinily, že žádná ze zmíněných jednotek už nezasáhla do střetu u Znojma – jedné ze čtyř bitev (vedle bitvy u Slavkova, Štoků a bitvy u Chlumce a Přestanova) svedených na území dnešní České republiky během napoleonských válek. Bitvou u Znojma, v níž měl Napoleon mnohonásobnou převahu a nakonec útok sám ukončil, skončila de facto válka Francie a páté koalice, kterou rozpoutalo Rakouské císařství.

V souvislosti s touto válkou pobývali na našem území delší čas opět francouzští vojáci. Pro raněné byl zřízen lazaret na mikulovském zámku. Po bitvě u Znojma zůstal III. armádní sbor maršála Davouta, čítající 30 tisíc vojáků, na Moravě další tři měsíce. Mezi Drnholcem a Brodem nad Dyjí na kopci zvaném Layerberg (dnes Liščí vrch) byl zbudován jeden ze čtyř táborů francouzské armády. Uzavřením Schönbrunnského míru 14. října 1809 byla uznána porážka Rakouského císařství a francouzští vojáci mohli odtáhnout z Moravy. Tábor u Drnholce byl zrušen 11. listopadu 1809.⁷

Kříž v Mikulově, při cestě k vinohradům mezi ulicemi Vídeňskou a Valtickou, v místě hrobu francouzských vojáků zemřelých v mikulovském lazaretě v roce 1805 po bitvě u Slavkova (foto Zdeněk Omelka)

⁵ SVOBODA a kol., Mikulov, c. d., s. 158.

⁶ SVOBODA a kol., Mikulov, c. d., s. 159; SVOBODA, Drnholec za válek v 17.–19. století, c. d., s. 156.

⁷ KOVAŘÍK, Jiří – SAMEK, Jakub: Tažení na Moravu a bitva u Znojma ve vzpomínkách francouzských pamětníků, in: Bitva u Znojma a válka roku 1809 (ed. Jakub Samek), Třebíč 2009, s. 99; SVOBODA, Drnholec za válek v 17.–19. století, c. d., s. 158–159; SVOBODA a kol., Mikulov, c. d., s. 162.

Nálezy francouzských knoflíků a ruské mince na Mikulovsku: Mikulov (1-5), Mušov (6-7), Pasohlávky (8), Břeží (9), Jevišovka (10), Hrušovany nad Jevišovkou (11), Mikulovsko, bližšie nelokalizováno (12-13)

Katalog nálezů

Č. 1 Mince 1 děnga (½kopějka), císařovna Alžběta Petrovna (1741–1762)

Líc: carský dvouhlavý orel

Rub: nápis ДЕНГА (tj. děnga) a rok 1746 umístěné v ornamentálním věnci

Průměr: 25 mm; výška: 1,9 mm; váha: 7,58 g; materiál: měď

Místo nálezu: Mikulov (okr. Břeclav), trať U dřevěného kříže

Nálezce: Zdeněk Omelka; ID PAS: M-202301215-N00001

Uložení: Regionální muzeum v Mikulově (dále RMM), podsbíрка historická, přírůstkové č. 49/2023

Literatura: KM188⁸

Č. 2 Knoflík francouzského 17. pluku řadové pěchoty

Líc: číslo 17

Rub: letované jednoduché očko, zachovalé

Průměr: 23,8 mm; výška: 1,5 mm; váha: 5 g; materiál: mosaz

Místo nálezu: Mikulov (okr. Břeclav), trať U kapličky

Nálezce: Zdeněk Omelka; ID PAS: M-202301215-N00002

Uložení: RMM, podsbíрка archeologická, inventární č. A 93 949

Literatura: FALLOU, Louis: Le bouton uniforme français, Nantes 1997, s. 86–88.

Č. 3 Knoflík francouzského 54. pluku řadové pěchoty

Líc: číslo 54, v opise „Republique * Francaise“

Rub: letované jednoduché očko, ulomené

Průměr: 18,3 mm; výška: 1,9 mm; váha: 3,2 g; materiál: mosaz

Místo nálezu: Mikulov (okr. Břeclav), trať U kapličky

Nálezce: Zdeněk Omelka; ID PAS: M-202301215-N00003

Uložení: RMM, podsbíрка archeologická, inventární č. A 93 950

Literatura: FALLOU, c. d., s. 83–85.

Č. 4 Knoflík francouzského 43. pluku řadové pěchoty

Líc: číslo 17

Rub: lité dvojité očko, ulomené

Průměr: 16,2 mm; výška: 1,4 mm; váha: 2,1 g; materiál: mosaz

Místo nálezu: Mikulov (okr. Břeclav), trať U kapličky

Nálezce: Zdeněk Omelka; ID PAS: M-202301215-N00004

Uložení: RMM, podsbíрка archeologická, inventární č. A 93 951

Literatura: FALLOU, c. d., s. 86–88.

Č. 5 Knoflík francouzského 108. pluku řadové pěchoty

Líc: číslo 108

Rub: lité dvojité očko, zachovalé

Průměr: 15,8 mm; výška: 1,3 mm; váha: 1,8 g; materiál: mosaz

Místo nálezu: Mikulov (okr. Břeclav), trať Pod brněnskou silnicí

Nálezce: Libor Štoudek; ID PAS: M-202301215-N00005

Uložení: RMM, podsbíрка archeologická, inventární č. A 93 952

Literatura: FALLOU, c. d., s. 83–85.

Č. 6 Knoflík císařské gardy

Líc: císařská orlice s korunou, hledící vpravo

Rub: letované jednoduché očko, ulomené, druhotný otvor

⁸ KRAUSE, Chester. L. – MISHLER, Clifford: Standard Catalog of World Coin 1701–1800, Iola 2000.

Průměr: 26 mm; výška: 1 mm; váha: 3,9 g; materiál: mosaz
Místo nálezů: Mušov (okr. Brno-venkov), trať V pískách
Nálezce: Zdeněk Omelka; ID PAS: M-202301215-N00006
Uložení: RMM, podsběrka archeologická, inventární č. A 93 953
Literatura: FALLOU, c. d., s. 64.

Č. 7 Knoflík francouzského 26. pluku lehké pěchoty

Líc: číslo 26 umístěné v kruhu tvořeném polní trubkou
Rub: lité dvojité očko, zachovalé
Průměr: 16 mm; výška: 1,4 mm; váha: 2 g; materiál: cín/olovo
Místo nálezů: Mušov (okr. Brno-venkov), trať V pískách
Nálezce: Zdeněk Omelka; ID PAS: M-202301215-N00007
Uložení: RMM, podsběrka archeologická, inventární č. A 93 954
Literatura: FALLOU, c. d., s. 98.

Č. 8 Knoflík francouzského 13. pluku lehké pěchoty

Líc: číslo 13 umístěné v kruhu tvořeném polní trubkou
Rub: lité jednoduché očko, zachovalé
Průměr: 19 mm; výška: 1,5 mm; váha: 2,6 g; materiál: cín/olovo
Místo nálezů: Pasohlávky (okr. Brno-venkov), trať Drobné přídělky
Nálezce: Zdeněk Omelka; ID PAS: M-202301215-N00008
Uložení: RMM, podsběrka archeologická, inventární č. A 93 955
Literatura: FALLOU, c. d., s. 98.

Č. 9 Knoflík francouzského 61. pluku řadové pěchoty

Líc: číslo 61
Rub: lité dvojité očko, zachovalé
Průměr: 22 mm; výška: 1,3 mm; váha: 4 g; materiál: mosaz
Místo nálezů: Břeží (okr. Břeclav), bezejmenná trať 1 km východně,
u mikulovské silnice
Nálezce: Libor Štoudek; ID PAS: M-202301215-N00009
Uložení: RMM, podsběrka archeologická, inventární č. A 93 956
Literatura: FALLOU, c. d., s. 86–88.

Č. 10 Knoflík francouzského 61. pluku řadové pěchoty

Líc: číslo 61
Rub: lité dvojité očko, zachovalé
Průměr: 22 mm; výška: 1,7 mm; váha: 4,3 g; materiál: mosaz
Místo nálezů: Jevišovka (okr. Břeclav), trať Bližní stryk
Nálezce: Zdeněk Omelka; ID PAS: M-202301215-N00010
Uložení: RMM, podsběrka archeologická, inventární č. A 93 957
Literatura: FALLOU, c. d., s. 86–88.

Č. 11 Knoflík francouzského 92. pluku řadové pěchoty

Líc: číslo 92
Rub: lité dvojité očko, zachovalé
Průměr: 22 mm; výška: 1 mm; váha: 2,6 g; materiál: mosaz
Místo nálezů: Hrušovany nad Jevišovkou (okr. Znojmo), trať Na širokých
Nálezce: Zdeněk Omelka; ID PAS: M-202301215-N00011
Uložení: RMM, podsběrka archeologická, inventární č. A 93 958
Literatura: FALLOU, c. d., s. 86–88.

Č. 12 Knoflík francouzského 57. pluku řadové pěchoty

Líc: číslo 57

Rub: lité dvojité očko, zachovalé

Průměr: 15,9 mm; výška: 1,1 mm; váha: 1,8 g; materiál: mosaz

Místo nálezu: Mikulovsko⁹

Nálezce: Zdeněk Omelka; ID PAS: M-202301215-N00012

Uložení: RMM, podsbírka archeologická, inventární č. A 93 959

Literatura: FALLOU, c. d., s. 86–88.

Č. 13 Revoluční knoflík francouzské pěchoty

Líc: Vítězný sloup s frygickou čapkou a sekerou, v opisu „Republique Francaise“

Rub: letované jednoduché očko, zachovalé

Průměr: 17,6 mm; výška: 1,2 mm; váha: 2,3 g; materiál: mosaz

Místo nálezu: Mikulovsko¹⁰

Nálezce: Zdeněk Omelka; ID PAS: M-202301215-N00013

Uložení: RMM, podsbírka archeologická, inventární č. A 93 960

Literatura: FALLOU, c. d., s. 97.

Tab. 1: Procentuální prvkové složení nálezů měřené XRF spektrometrem

Katalogové číslo	Cu	Pb	Zn	Sn	Sb	Ag	Bi	Ni	Fe	Ti
1 (mince)	99,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0
2 (17)	80,4	9,9	5,0	2,7	0,3	0,3	0,0	0,0	1,3	0,0
3 (54)	83,6	2,5	7,9	3,7	0,0	0,0	0,0	0,0	2,1	0,1
4 (43)	73,8	7,2	11,3	4,3	0,4	0,0	0,1	0,1	2,7	0,1
5 (108)	71,4	8,0	12,5	4,4	0,3	0,0	0,0	0,1	2,8	0,0
6 (garda)	85,0	5,0	7,7	1,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0
7 (26)	0,6	30,4	0,1	67,2	0,3	0,0	0,3	0,0	1,0	0,0
8 (13)	1,0	20,7	0,1	74,8	1,3	0,0	0,4	0,0	1,7	0,0
9 (61)	71,1	13,0	7,9	4,4	0,5	0,2	0,1	0,0	2,6	0,2
10 (61)	58,9	25,4	6,5	5,0	0,6	0,5	0,1	0,1	2,8	0,1
11 (92)	78,6	8,7	4,7	6,2	0,6	0,0	0,1	0,1	0,8	0,0
12 (57)	72,6	7,7	8,9	7,4	0,4	0,0	0,1	0,1	2,6	0,2
13 (RF)	81,9	5,4	11,1	0,8	0,1	0,0	0,0	0,1	0,6	0,0

⁹ U tohoto nálezů je lokalizace uvedena jako „Mikulovsko“. Nebylo již možno zpětně dohledat, ze kterého konkrétního katastru v prostoru mezi Drnholcem a Mikulovem nález pochází. Jedná se o častou obtíž spojenou s nedůkladnou dokumentací novověkých nálezů při provádění detektorových prospekci.

¹⁰ Dtto

Tab. 2. Jednotlivé pluky a jejich přítomnost v bojích 1805 a 1809¹¹

Číslo pluku	Druh pěchoty	Boje 1805	Vrchní velitel	Boje 1809	Vrchní velitel
-	císařská garda	✓	císař Napoleon	✓	císař Napoleon
13	lehká pěchota	✓	Davout	✓	Davout
17	řadová pěchota	✓	Davout	✓	Davout
26	lehká pěchota	✓	Soult	✓	Oudinot/ Massén
43	řadová pěchota	✓	Soult	Pluk působil ve Španělsku	
54	řadová pěchota	✓	Bernadotte	✓	Oudinot
57	řadová pěchota	✓	Soult	✓	Oudinot
61	řadová pěchota	✓	Davout	✓	Davout
92	řadová pěchota	✓	Marmont	Pluk náležel do V. sboru maršála Macdonalda, který také bojoval u Wagramu - brigáda Dessaix	
108	řadová pěchota	✓	Davout	✓	Davout

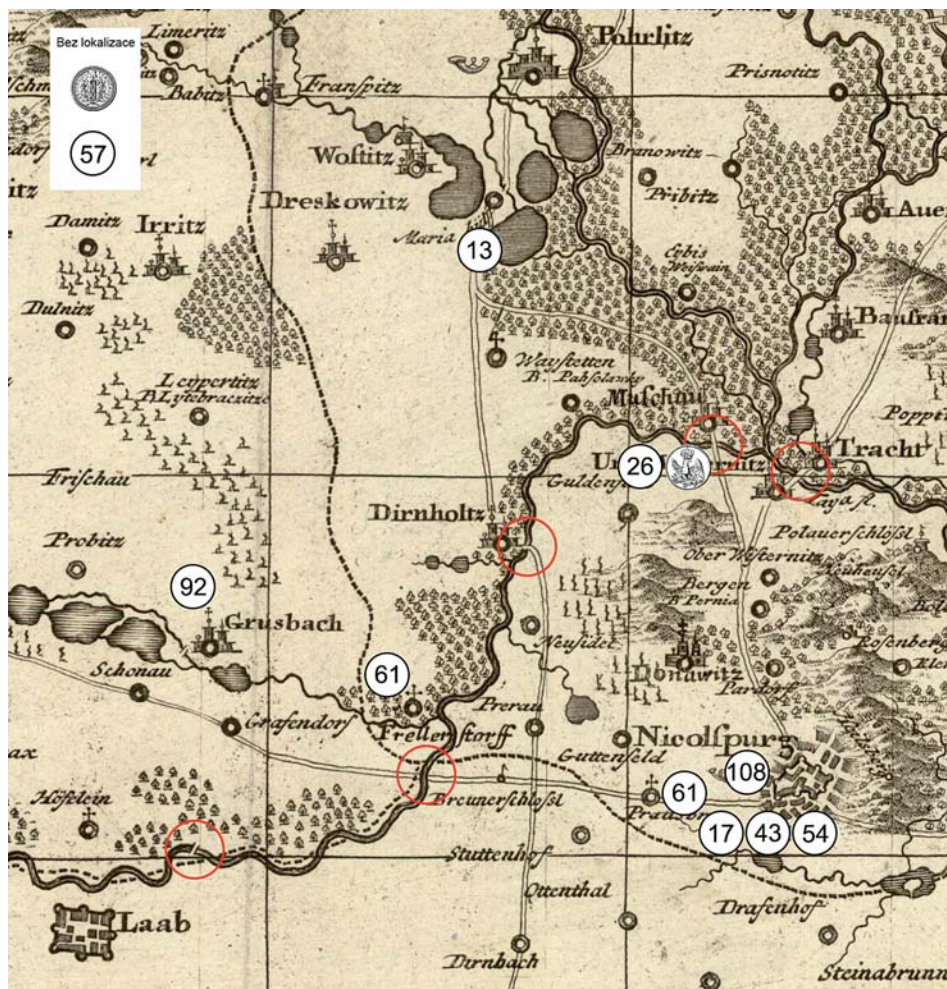
Vyhodnocení

Prvním nálezem v příspěvku je mince – měděná „děnga“ Alžběty I. Petrovny (1741–1762), vyražená v roce 1746. Její přítomnost v blízkosti Mikulova může souviset s přechodem ruských vojsk přes město v roce 1798, ač mince pochází z doby o padesát let dřívější. Carská vojska procházela českou a moravskou krajinou také v letech 1805 a 1813. Mince ruské provenience různých nominálů z období druhé poloviny 18. století jsou nacházeny na většině území České republiky.¹²

V souboru francouzských knoflíků se nacházejí poměrně variabilní formy provedení. Rozměrově jsou zastoupeny průměry 16 mm (4×), 18–19 mm (3×), 22–24 mm (4×) a 26 mm (1×), způsoby uchycení/výroby oček jsou jak jednoduché (4×), tak dvojité (8×). Motivy na pohledové straně jsou dány příslušností k vojenské jednotce – číslovaná řadová pěchota (8×), číslovaná lehká pěchota (2×) a revoluční knoflík s vítězným sloupem (1×) a císařská

¹¹ WISNAR, Julius: Bitva u Znojma 1809, in: Bitva u Znojma a válka roku 1809 (ed. Jakub Samek), Třebíč 2009, s. 281–287; KOVAŘÍK, c. d., s. 596–598; SAMEK, Jakub: Pluky řadové a lehké pěchoty (1805) [online]. Dostupné na <https://www.austerlitz.org/cz/pluky-radove-a-lehke-pechoty/> [cit. 7. prosince 2022].

¹² Na základě sledování českých internetových detektorářských stránek, např.: Lovce pokladů. Katalog mincí. Mince č. 4213 [online]. Dostupné na <https://www.lovecpokladu.cz/detail-mince?id=4213> [cit. 7. prosince 2022].

Výřez z dobové mapy zkoumaného regionu s vyznačenými mosty přes Dyji, kde probíhaly boje, a s místy nálezů knoflíků. Viz: Moravská zemská knihovna Brno, Mollova mapová sbírka, Tabula Generalis Marchionatus Moraviae in sex circulos divisae 1790. List 3 [online]. Dostupné na <https://mapy.mzk.cz/mzk03/001/023/662/2619267620/> [cit. 7. prosince 2022].

garda (1×).¹³ Tři knoflíky (kat. č. 2–4) byly nalezeny v okruhu cca pěti metrů od sebe na polní trati U kapličky. Nápadný shluk na malé ploše může naznačovat aktivity francouzských vojsk na daném místě, například krátkodobý tábor, spíše však může jít o místo, kam se vyvážel odpad z místního lazaretu. Pluky č. 17, 43 a 54 zde společně působily pouze v roce 1805 (tab. 2).¹⁴ Výskyt 92. pluku u Hrušovan nad Jevišovkou pravděpodobně souvisí

¹³ Publikovaný nález gardového knoflíku byl učiněn v roce 2019 také na Písecku, viz JIŘÍK, Jaroslav – HILTSCHER, Tomáš: Tři příklady „napoleonik“ v archeologických nálezích na Písecku, Prácheňské muzeum v Písku v roce 2019, roč. 2019, s. 62–66.

¹⁴ Působení 54. řadového pluku v rámci Evropy spolu s výskytem knoflíků v nálezích bylo zpracováno například v Nizozemí. Viz: VAN DER VEEN, Vincenc: The Netherlands during the Napoleonic Era (1794–1815). Using detector finds to shed light on an under-researched period, in: Fields of conflict. Conference proceedings. Volume 1 (ed. Nikita Moreira – Michael Derderian – Ashley Bissonnette), Mashantucket 2019, obr. 7.

s boji v roce 1805. Právě nejasný původ výskytu nálezů u Mikulova (ztráta během vojenského tažení či během konfliktu, nebo naopak druhotně během poválečných odpadových procesů) a nejasná doba, z níž pocházejí (skrz dvě válečná období, kterých se účastnily stejné vojenské jednotky), znemožňuje přesnější interpretaci.¹⁵

Lépe je tomu v prostoru Laa, Drnholce a Mušova. V literatuře jsou popsány válečné střety u přechodu přes Dyji v tomto regionu z listopadu 1809 (viz výše). Knoflíky lehké pěchoty s číslem 13 a 26 z obou stran řeky indikují boje o zdejší mosty (viz mapa).¹⁶

Číslovaná spínadla se vyskytují také v jiných kontextech, a to například v masových hrobech. Z bitvy u Slavkova lze uvést archeologický výzkum pohřbu ruských a francouzských vojáků severně od Jiříkovic (okr. Brno-venkov) u Rohlenky. V nálezovém souboru jsou zastoupeny číslované knoflíky 34. a 51. řadového pěšího pluku.¹⁷ K bitvě u Znojma náleží hromadný hrob z Brněnské ulice ve Znojmě, který však neobsahuje žádné kovové knoflíky. Padlí byli pohřbeni pravděpodobně bez kabátů, což je přisuzováno skutečnosti, že místní obyvatelstvo trpělo v tehdejší době nedostatkem šatstva – a vojenské kabáty mohly ještě dobře posloužit.¹⁸ Vystává také otázka zachovalosti oček. Knoflíky s odloženými úchyty (kat. č. 3 a 4) z oblasti Mikulova nebyly nalezeny na bojišti; byly zřejmě odděleny od kabátu odškubnutím nebo odříznutím, eventuelně se v případě pálení oděvů mohlo letované očko od knoflíku žárem oddělit.

Měření materiálového složení (tab. 1) potvrdilo užití knoflíků jak mosazných (Cu + Pb + Zn + Sn), tak cínových (Pb + Sn). Za povšimnutí stojí nižší obsah mědi a vyšší obsah olova u knoflíku s katalogovým č. 10, který je rozdílný o více než 10 % i oproti druhému knoflíku stejného označení (61. pluk). Jedná se zřejmě o odlišnou výrobní šarži/technologie. Cínové knoflíky lehké pěchoty jsou kvalitativně nejméně zachovalé, což odpovídá povaze materiálu a jeho nižší odolnosti vůči klimatickým podmínkám (právě degradace cínu v nízkých teplotách stojí za fenoménem rozpadajících se knoflíků francouzské armády při manévrech v Rusku).

Závěr

V knize o Drnholci shledává Miroslav Svoboda: *Bohužel neznáme konkrétní jednotky francouzské armády, které byly v Drnholci ubytovány...*¹⁹ Zřejmě nebude možno ani v budoucnu zcela přesně určit konkrétní jednotky, jež se ve zdejších obcích pohybovaly; pomocí řádně prováděných detektorových prospekcií a dokumentovaných nálezů však můžeme alespoň postupně vykreslovat pohyby pluků, a tím doplňovat chybějící informace.²⁰ Pohlédneme-li kriticky na nálezový kontext, který nám nedovoluje vždy zcela jednoznačně určit původ nálezu ani dostatečně stanovit dobu archeologizace těchto nálezů, je přesto výskyt číslovaných francouzských uniformních knoflíků v regionu dobrým zdrojem dalších interpretací. Kupříkladu v případě lokality Mušov, trať V pískách, mohou být dva nálezy (knoflík

¹⁵ Na Moravu byli svázeni také vojáci například z bitvy u Wagramu (viz ŠÍŇ, Lukáš – VRÁNA, Jakub: Charakter pohřebního ritu jako odraz události 19. století na střední Moravě, Český lid, roč. 101 (2014), č. 2, s. 162). Co se jednotlivých nálezů číslovaných knoflíků týče, může tímto docházet k mylným interpretacím, jaké pluky na Moravě bojovaly, resp. nebojovaly.

¹⁶ KOVAŘÍK – SAMEK, c. d., s. 85–88.

¹⁷ VITULA, Petr: Pravěké osídlení a doklady pobytu novověkých vojsk v prostoru Rohlenky mezi Brnem a Slavkovem, Vlastivědný věstník moravský, roč. 49 (1997), č. 3, s. 269, obr. 6.

¹⁸ KOVÁRNÍK, Jaromír – HORÁČKOVÁ, Ladislava – VARGOVÁ, Lenka – MUCHA, Ladislav – VACHUNKOVÁ, Alena: Hromadné hroby vojáků na Brněnské ulici z bitvy u Znojma v roce 1809, in: Ve službách archeologie VII (ed. Vladimír Hašek – Rostislav Nekuda – Matej Ruttkay), Brno 2006, s. 322.

¹⁹ SVOBODA, Drnholec z války v 17.–19. století, c. d., s. 156.

²⁰ Dle osobního sdělení M. Pernesové byl při detektorové prospekcií západně od Drnholce nalezen francouzský knoflík s číslem 14 s litým dvojitém očkem. Řadový pluk č. 14 se účastnil bojů v roce 1805, viz KOVAŘÍK, c. d., s. 597.

s číslem pluku 26 a knoflík císařské gardy) dokladem válečného střetu u mostu přes řeku Dyji u Mušova. Tato epizoda byla již mnohokrát publikována, nikoliv však doložena.

Nutno poznamenat, že oblast Mikulovska je dlouhodobě pod náporom takzvaných detektorářů, a to ze všech koutů České republiky. Novověké nálezy jsou stále vnímány spíše jako kuriozity a stávají se mnohdy pouze suvenýry (k tomu navíc přistupuje fakt, že i nálezy starší – pravěké až středověké – často nenávratně mizí dílem „přespolních“ hledačů, kteří s místními archeology nespolupracují a nálezy neodevzdávají). Jelikož se předložený soubor podařilo shromáždit pouhým dvěma spolupracovníkům, jedná se jistě jen o nepatrný vzorek celkového výskytu francouzských knoflíků v regionu. Takzvaná napoleonika, kam knoflíky z uniforem z napoleonských válek patří, plní prozatím (nejen v České republice) spíše aukční portály a detektorářské webové portály.²¹ Množstvím publikovaných nálezů se tento příspěvek tak řadí spíše k ojedinělým.²²

Archeologie bojišť nezahrnuje pouze studium významných lokalizovaných válečných konfliktů, ale věnuje se také průzkumu zázemí nebo vyhledávání dokladů vojenských aktivit menšího rozsahu. U prozatím nelokalizovaných střetů napoleonských válek na Moravě je důležitou indicií rovněž munice do palných zbraní, bylo by tedy vhodné věnovat pozornost také jí (například výskytu olovených kulí o průměru 17–18 mm, které používala francouzská a rakouská pěchota). Rozhodně mohou i tyto nálezy pomoci vykreslit jasnější obraz o výzbroji a výstroji tehdejších armád.

Novověké nálezy jsou podstatné pro pochopení či poznání řady událostí, proto je třeba popularizovat význam a důležitost zpracování těchto artefaktů mezi laickou i odbornou veřejností. Právě k rozšiřování fondu novověkých nálezů může v mnohém přispět účast veřejnosti, která má možnost stát se díky řádným a dle pravidel vedeným detektorovým prospekčním jednou z forem občanské vědy.

Zdeněk Omelka

Evidence of the Presence of Foreign Armies in the Mikulov Region during the Napoleonic Wars

Recently buttons from French army uniforms have been found during detector searches in the wider Mikulov region. The set presented here contains twelve buttons – ten of these are numbered (regiments 13, 17, 26, 43, 54, 57, 61, 92 and 108), one is an Imperial Guard button (with the Imperial Eagle) and one is a Revolutionary button (with the Victory Column).

Their concentration in the area testifies to the movement of the French troops, both during the movements to the main battlefields at Slavkov and Znojmo and then during the movement of soldiers from the battlefields; it also illustrates the soldiers' stay in the Mikulov infirmary in 1805 and 1809. The accumulation of finds near the River Dyje may attest to smaller war clashes that are recorded in the literature, such as the battle at the bridge at Mušov in 1809. The paper thus also falls within the field of battlefield archaeology.

The discovery of a copper denga minted in 1746 in Tsarist Russia has also been added to the collection. This coin may be a relic of the Russian army's 1798 campaign through Mikulov.

Measurements of the elemental composition of the button material confirmed the use of different metals in the production of buttons for the rank and file infantry and for the light infantry.

²¹ Např. katalog nálezů serveru Lovec pokladů obsahuje k únoru 2023 více než 660 knoflíků. Viz: Lovec pokladů. Knoflíky – nálezy [online]. Dostupné na <https://www.lovecpokladu.cz/artefakty/c/vojenske-artefakty-novovek/vojenske-artefakty/napoleonika/napoleonika-francie/knofliky/> [cit. 7. prosince 2022].

²² Srov. JIŘÍK – HILTSCHER, c. d., s. 62–66. V zahraničí např. VAN DER VEEN, c. d., s. 4–17.